

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2621/10 ze dne 26. 1. 2011

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Muchy a soudců Jana Musila a Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaje) ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky Ing. Y. B., zastoupené JUDr. Janou Dvořákovou Závodskou, advokátkou se sídlem v Praze 7, Dukelských hrdinů 23, směřující proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 8. 7. 2010, č. j. 53 Co 317/2009-979, a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 31. 3. 2009, č. j. 20 P 32/2007-723, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění:

Ve včas podané ústavní stížnosti, která i jinak splňuje náležitosti ústavní stížnosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákonem o Ústavním soudu"), stěžovatelka navrhl, aby pro porušení čl. 90 Ústavy české republiky, čl. 2 odst. 2, čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 3, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listiny") a čl. 3, čl. 12, čl. 13, čl. 14, čl. 16, čl. 18 a čl. 19 Úmluvy o právech dítěte a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Ústavní soud zrušil v záhlaví označená rozhodnutí obecných soudů, vydaná v občanskoprávním řízení, jehož byla účastníkem.

Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 10 sp. zn. 20 P 32/2007 se podává následující.

Rozsudkem ze dne 13. 3. 2002, č. j. 5 Nc 42/2002-18, schválil Obvodní soud pro Prahu 5 dohodu rodičů nezletilé Jany (jedná se o pseudonym), kterou se nezletilá pro dobu po rozvodu svěřuje do výchovy matky (stěžovatelky) a otec nezletilé se zavazuje platit na ni výživné.

Manželství rodičů nezletilé Jany bylo (následně) rozvedeno rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu ze dne 19. 9. 2002, č. j. 7 C 86/2002-11, jenž nabyl právní moci dnem 16. 10. 2002.

Ve věci úpravy styku otce s nezletilou rozhodovaly obecné soudy opakovaně; již usnesením ze dne 22. 2. 2008, č. j. 20 P 32/2007-246, Obvodní soud pro Prahu 10 k návrhu otce nařídil předběžné opatření, jímž rozhodl o úpravě styku nezletilé s otcem formou asistovaného styku v místě pobočky FOD v Praze 1, Na Poříčí 6 (usnesení bylo rozhodnutím Městského soudu v Praze z 26. 6. 2008, č. j. 53 Co 177/2008-419, potvrzeno), a poté dalším usnesením z 7. 8. 2008, č. j. 20 P 32/2007-567, rozhodl (k návrhu matky) o změně místa asistovaných styků nezletilé s otcem, a to ve FOD Klokánek Praha 10- Štěrboholy.

Ústavní stížností napadeným rozsudkem ze dne 31. 3. 2009, č. j. 20 P 32/2007-723, bylo k návrhu otce nezletilé na úpravu styku rozhodnuto tak, že otec je oprávněn stýkat se s nezletilou "po dobu 3 měsíců na odborném pracovišti - Poliklinika Ukrajinská 900/11 v Praze 10, psychologická a psychiatrická ordinace - MUDr. K. B., jednou za 14 dnů vždy v úterý od 13,00 do 14,00 hod. ...", a stěžovatelce (dále též i "matce") uložil povinnost se s nezletilou na uvedené místo a v určených termínech dostavit; dále rozhodl, že "po uplynutí třech měsíců je otec oprávněn se stýkat s nezletilou... každý sudý týden v roce v sobotu od 9,00 do 18,00 hod. s tím, že nezletilou převezme a odevzdá v

místě bydliště matky; matka je povinna nezletilou na styk s otcem připravit". Podle odůvodnění rozsudku soud na základě provedených důkazů dospěl k závěru, že zejména ze znaleckých posudků a následných výpovědí soudem ustanovených znalců MUDr. M. K., prof. PhDr. P. W. Ph.D. a PhDr. I. Ch. se nepodávají žádné překážky, jež by vylučovaly otce ze styků s nezletilou, přičemž ani nařčení matky o pohlavním zneužívání nezletilé otcem v roce 2002 (jež poprvé vyslovila až při jednání v roce 2007 v souvislosti s podaným návrhem otce na úpravu styku) nebylo prokázáno, a to ani na základě provedeného odborného posouzení (vyšetření) otce znalci. Z dokazování vyplynulo, že mezi rodiči nezletilé existuje konfliktní vztah, matka si nepřeje, aby se nezletilá se svým otcem stýkala a nezletilá tento názor, jakož i kritické hodnocení otce od své matky přejímá. Jelikož soudem ustanovení znalci naopak v zájmu další výchovy nezletilé široký styk nezletilé s otcem doporučili, soud s ohledem na jejich závěry, jakož i na stávající stav (vztah nezletilé k otci, determinující chování matky), stanovil postupný styk nezletilé s otcem nejprve po stanovenou dobu 3 měsíců na pracovišti odborného lékaře, a teprve poté v rozsahu širším (vyloženém shora). Provádění dalších důkazů, jež navrhla matka, soud pro jejich nadbytečnost neshledal opodstatněným; důkaz výsledkem nezletilé přitom označil za "nepřesvědčivý" s ohledem na znalecká zjištění, že nezletilá "přejímá hodnocení otce matkou" a její výpověď se pro tehdy nízký věk nemůže jevit jako průkazná ani ve vztahu k tvrzení o jejím pohlavním zneužívání. Skutečnost, že závěry znaleckého posudku neodpovídají "přání a očekávání matky" pak nemůže být důvodem pro vypracování znaleckého posudku revizního ani pro závěr o jeho neobdobnosti a nedostatečnosti; důvodnou pak soud neshledal ani její námitku vůči osobě Prof. PhDr. W., jakož i proti vypracovanému znaleckému posudku, podle jejího názoru neobjektivnímu. Ohledně nákladů řízení vzniklých státu (vyplacením znaleckého) soud uvedl, že jejich náhradu uložil v plném rozsahu matce, neboť nebylo prokázáno její závažné obvinění otce o pohlavním zneužívání dcery, jakož i z důvodu, že důkaz znaleckými posudky byl návrhem matky.

Odvolací soud rovněž napadeným rozsudkem ze dne ze dne 8. 7. 2010, č. j. 53 Co 317/2009-979, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že "rodičům se nařizuje účast na mediačním jednání v trvání 3 měsíců v zařízení Dům tří přání, Svatovítská 682/7, Praha 6, počínaje od 1. 9. 2010. Otec je oprávněn stýkat se s nezletilou Janou bez přítomnosti matky každou sudou středu v měsíci od 14.00 hodin do 15.00 hod. počínaje měsícem říjnem 2010, od 1. 1. 2011 pak každou středu od 14.00 hodin do 15.00 hodin, a to v centru rodinné terapie, Dětské části FN Motol, V Úvalu 84, Praha 5. Matka je povinna se s nezletilou Janou na uvedené odborné pracoviště a v určených termínech dostavit. Od 1. 3. 2011 je otec oprávněn stýkat se s nezletilou Janou každou sudou sobotu v měsíci od 13.00 hodin do 18.00 hodin a od 1. 6. 2011 od 9.00 hodin do 18.00 hodin, kdy si nezletilou v určenou hodinu vyzvedne v místě jejího bydliště a po skončení styku ji zde opět předá. V období letních prázdnin je otec oprávněn se s nezletilou stýkat po dobu jednoho týdne s tím, že termín společného pobytu matce sdělí do 30. 4. každého roku, počínaje rokem 2011. Od 1. 9. 2011 je otec oprávněn stýkat se s nezletilou Janou každý sudý týden od pátku 17.00 hod. do neděle 18.00 hodin, kdy si nezletilou v určenou hodinu vyzvedne v místě jejího bydliště a po skončení styku ji zde opět předá. Matka je povinna nezletilou na víkendový i prázdninový styk řádně připravit". Odvolací soud dále rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit na nákladech řízení České republiky 96 608 Kč a otci 10 440 Kč.

Po doplněném dokazování "aktualizací" znaleckého posudku MUDr. M. K., prof. PhDr. P. W. Ph.D. a PhDr. I. Ch. (k posouzení stávajících rodinných vztahů), jejich výpověďmi při odvolacím jednání, znaleckým posudkem PhDr. I. W. (vypracovaným k žádosti matky 26. 6. 2010), zprávou PhDr. J. N. (z 16. 6. 2010), sdělením MUDr. H. K. (z 14. 6. 2010) a dopisem nezletilé (z 20. 6. 2009) dospěl odvolací soud k závěru, že návrh otce na úpravu styků s nezletilou Janou je opodstatněný. Je přesvědčen, že "nezl. Jana, jež je již několik let výlučně v péči matky, převzala její silně negativní názory na otce, že

matkou byla a je proti němu manipulována a že matka se za každou cenu snaží dosáhnout toho, aby se s ním nezl. Jana nestýkala". Podle soudu matka neváhala obvinít otce z pohlavního zneužívání nezletilé v r. 2002, jež prokázáno nebylo, a ani provedenými vyšetřeními nebyly zjištěny na straně otce žádné anomálie; na tomto podkladě a s přihlédnutím k době a okolnostem, kdy matka toto tvrzení vznesla (r. 2007), k hodnocení její osobnosti, jakož i k tomu, že ještě v r. 2006 (při podání návrhu na změnu příjmení nezletilé) ujišťovala, že nebude bránit styku nezletilé s otcem, soud jejímu tvrzení o pohlavním zneužívání (včetně souvisejícího tvrzením o vyhrožování, jakož i dalším důvodům, proč oznámení neučinila již dříve) neuvěřil.

Z uvedeného, stejně jako ze zjištění, že asistované styky stanovené předchozími rozhodnutími soudu prvního stupně se "nesetkaly s úspěchem", rozhodnutí soudu o styku nezletilé s otcem se matka nepodrobila a otec nezletilou rok neviděl, je podle odvolacího soudu zjevné, že jak poměry v rodině matky, tak zájem dítěte vyžaduje, aby byl styk nezletilé s otcem upraven soudně. Je přitom významné, že matka "nemíní" svůj postoj k otci nezletilé a ke styku s ní "v žádném případě změnit" a pod jejím výchovným vlivem získala nezletilá ke svému biologickému otci negativní vztah. Argumentuje-li matka, že nezletilá má v důsledku styku s otcem zdravotní obtíže psychosomatického původu, opomíjí zcela, že je to ona, kdo nezletilou vychovává a nezletilá jen "kopíruje její životní postoje a názory na otce"; jestliže nezletilá špatně snáší styk s otcem, je tak nepochybně proto, že si matka tento styk "hluboce nepřeje", a to bez ohledu na to, jaké má její chování dopad na zdraví a psychiku nezletilé. Podle soudu je to tudíž matka, která "vyhrotila vztah s otcem nezletilé natolik, že nezletilá si sama nepřeje se s otcem vídat, styky považuje za něco, co je jí vnucováno a především za něco, co je v rozporu s přáním matky, na kterou je velmi silně fixována". Matka "by si měla též uvědomit", že právě její postoj k otci přivedl nezletilou do situace, kdy se podrobuje znaleckým vyšetřením, psychiatrickým a psychologickým terapiím, a že je to ona, kdo zavinil zhoršení zdravotního stavu nezletilé tím, že jí "indoktrinovala styk s otcem jako nutné zlo".

S podrobným zdůvodněním se odvolací soud vypořádal též s dalšími důkazy předloženými matkou v odvolacím řízení, a to znaleckým posudkem PhDr. I. W. a zprávou PhDr. J. N. a MUDr. H. K.; též zdůvodnil, proč nevyhověl dalším návrhům matky na doplnění dokazování provedením revizního znaleckého posudku a z jakých důvodů nepřistoupil na námitky zpochybňující závěry znaleckého posudku ohledně osobnosti otce, vypracovaného prof. PhDr. P. W. Ph.D, a na námitky ohledně "záměrného zatajení" některých listin ustanovenými znalci. K navrženému důkazu výsledkem nezletilé soud uvedl, že nezletilá se opakovaně vyjadřovala před znalci, při pohovoru s opatrovníkem, psycholožkou FOD Klokánek a její názor tak byl zjištěn zákonem připuštěným způsobem (§ 100 odst. 4 o. s. ř.). Zřetel pak odvolací soud nemohl vzít ani na dopis nezletilé zaslaný tomuto soudu, neboť v souladu s tím, co bylo v řízení zjištěno, je zjevné, že jej nezletilé psala "pod vlivem dlouhodobě působícího negativního vlivu matky k otci a s největší pravděpodobností i na její popud".

S ohledem na "averzní" vztah matky k otci nezletilé proto nařídil účast obou rodičů na mediačním jednání, aby především "matka přijala fakt, že nezletilá Jana má právo stýkat se se svým biologickým otcem a na péči z jeho strany, stejně jako otec má právo podílet se na výchově nezletilé"; v návaznosti na to pak rozhodl o úpravě styku nezletilé s otcem v podobě a rozsahu, který stanovil.

Výrok o nákladech řízení vzniklých státu zdůvodnil soud tím, že to byla matka, jež zavinila nutnost vypracování znaleckých posudků především obviněním otce z pohlavního zneužívání, jakož i tím, že v průběhu řízení "eskalovala" její snaha styku otce s nezletilou zamezit; odvolací soud tudíž neshledal žádný důvod, aby se otec na náhradě nákladů podílel, neboť se jen právem domáhal určení styků se

svou dcerou, přičemž stejně tak není podklad pro to, aby náklady řízení v dané věci nesl stát. Vzhledem k tomu, že v řízení vyšlo najevo, že matka nezletilé bezdůvodně brání jejímu styku s otcem, uložil jí i uhradit náklady řízení, jež mu vznikly v řízení před soudy obou stupňů.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti s odkazem na shora označené články Listiny a Úmluvy o právech dítěte, jakož i na nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 695/2000 a sp. zn. II. ÚS 363/03, namítá, že obecné soudy v řízení nerespektovaly zájmy nezletilé, zejména pak to, aby pro psychický stav a zdravotní vývoj nezletilé nebyl její styk s otcem upraven, a poukazuje přitom na to, že nezletilá nebyla v řízení před soudy vyslechnuta. Stěžovatelka má za to, že soudy obou stupňů založily své rozhodnutí výhradně na znaleckém posudku MUDr. M. K., prof. PhDr. P. W. a PhDr. I. Ch. a nepřihlíděly dostatečně k dalším důkazům, zejména ke zprávám psychologa nezletilé PhDr. J. N., psychologa J. L., zprávě dětské lékařky MUDr. K., dopisu nezletilé Jany z 20. 6. 2009 a zejména k závěrům podávajícím se ze znaleckému posudku PhDr. I. W. z 26. 6. 2010, v němž se se posledně jmenovaná vyjádřila rozdílně zejména k "náčrtům prognózy negativního vývoje nezletilé při nerealizaci styků s otcem", jakož i k fixovanému a neměnnému negativnímu postoji nezletilé vůči otci a k realizaci jejích styků s ním, jakož i k současnému celkovému psychickému stavu nezletilé. Závěr odvolacího soudu, že "styk nezletilé s otcem nelze nazývat vynucováním, ale vedením nezletilé k přehodnocení jejích myšlenkových pochodů při kontaktu s ním", přičemž "v období puberty bude mít... další poznatky od otce, bude ho vizuálně znát a bude moci porovnávat poznatky získané při styku s otcem s tím, co převzala od matky", pak považuje stěžovatelka za naprosto rozporný se stanoviskem nezletilé jakož i názory ostatních (výše označených) odborníků. Tvrdí též, že soudy neprovedly opakovaně navrhovaný důkaz výsledkem jejích rodičů k pohlavnímu zneužívání nezletilé otcem a zpochybňuje kvalifikaci znalce PhDr. W., který k otázce pohlavního zneužívání zpracoval znalecký posudek. Porušení svého práva na spravedlivý proces pak spatřuje i v tom, že jí bylo uloženo zaplatit náklady řízení, a to jak České republiky, tak i náklady otce nezletilé, ačkoli v řízení toliko hájila zájmy své dcery, a nebylo ani přihlédnuto k jejím nepříznivým majetkovým poměrům.

Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí obecných soudů, není jim instančně nadřazen, a nezasahuje do rozhodovací činnosti obecných soudů vždy, když došlo k porušení "běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem", ale až tehdy, když takové porušení představuje zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody (srov. např. nálezy Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 45/94); v řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka z "nesprávnosti" napadeného rozhodnutí, a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného či procesního (podústavního) práva.

V dané věci, se zřetelem k obsahu ústavní stížnosti, jde tedy o to, zda se obecné soudy v nyní projednávané věci dopustily pochybení, způsobilých založit nepřijatelné ústavněprávní konsekvence, tj. zda nepředstavují nepřipustný zásah do právního postavení stěžovatelky v té rovině, jíž je poskytována ochrana ústavněprávními předpisy, zejména do práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny, a to především ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny.

Je přitom namístě především zdůraznit, že stěžovatelkou dovolávaná práva zakotvená v zejm. v čl. 12 odst. 2, čl. 13 a čl. 14 Úmluvy o právech dítěte (právo dítěte být slyšen v soudním řízení, právo dítěte na svobodu projevu, právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství) bez dalšího náleží

pouze dětem a nikoliv rodičům (srov. sp. zn. II. ÚS 393/05, II. ÚS 1818/07), avšak ani ve vztahu k tomu nelze vyloučit, aby se těchto práv stěžovatelka (jako matka dítěte) dovolala právě v souvislosti s námitkou neoprávněného zásahu do soukromého a rodinného života a zejména pak zásahu do (vlastního) práva na spravedlivý proces v řízení, jehož byla účastníkem.

Z ústavního principu nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy) vyplývá i zásada volného hodnocení důkazů (§ 132 o. s. ř.), jež má předobraz již ve stanovených pravidlech jejich provádění (§ 120 odst. 1, 2 o. s. ř.). Soud rozhoduje, které skutečnosti jsou k dokazování relevantní a které z navržených (případně i nenavržených) důkazů provede, případně zda a nakolik se jeví nezbytné (žádoucí) dosavadní stav dokazování doplnit, které skutečnosti má za zjištěné, které dokazovat netřeba, případně které se zjišťují ve zvláštním režimu (§ 134, § 135 o. s. ř.).

Ústavní soud do organizace dokazování zasahuje jen za mimořádných podmínek (viz kupříkladu doktrína tzv. opomenutých důkazů), jež výhrady stěžovatelky obsažené v ústavní stížnosti zjevně nenaplní.

Obdobně co do námitek proti skutkovým zjištěním (uplatněných v rámci námítky z nedostatku spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny), zejména hodnocení obecnými soudy provedených důkazů, je potřebné připomenout, že Ústavní soud - vzhledem k výše podanému vymezení svého postavení vůči soudům obecným - není zásadně oprávněn do tohoto procesu před obecnými soudy zasahovat, a to i kdyby mohl mít za to, že přílehavější by bylo hodnocení jiné. Důvodem k jeho zásahu je až stav, kdy hodnocení důkazů a tomu přijaté skutkové závěry jsou výrazem zjevného faktického omylu či logického excesu; zpravidla teprve tehdy lze mít za to, že bylo dosaženo ústavněprávní roviny problému.

Jelikož taková situace v dané věci podle obsahu soudního spisu (a napadených rozhodnutí) nenastala, přísluší Ústavnímu soudu se omezit na úsudek, že důvod k závěru, že obecné soudy pochybily - v podobě zjevného, resp. extrémního vybočení ze zákonných zásad - při provádění dokazování a při hodnocení důkazů, zde zjevně není; soudy přijaté skutkové závěry mají věcně i logické zakotvení v provedeném rozsáhlém a vyčerpávajícím dokazování, a není důvod nesdílet úsudek, že soudy provedené důkazy tvořily dostatečný podklad pro rozhodnutí ve věci (včetně i toho závěru, že zájem nezletilé Jany vyžaduje, aby její styk s otcem byl soudně upraven).

Ohledně neúplnosti dokazování, založeného dle stěžovatelky tím, že soudy neprovedly opakovaně navrhovaný důkaz výsledkem jejích rodičů k tvrzenému pohlavnímu zneužívání nezletilé otcem, se pak připomíná, že není procesní povinností soudu vyhovět důkaznímu návrhu každému; je regulérní navržený důkaz neprovést, jestliže skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení, není-li navržený důkaz způsobilý ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, anebo je odůvodněně nadbytečný, jelikož skutečnost, k níž má být proveden, byla již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností ověřena nebo vyvrácena jinak (sp. zn. I. ÚS 733/01, III. ÚS 569/03, IV. ÚS 570/03, II. ÚS 418/03). Pro nyní posuzovanou věc je přitom rozhodující, že oba soudy podrobně, logicky a smysluplně stěžovatelce vysvětlily (zde zejména soud odvolací), z jakých důvodů a na základě jakých skutečností jejímu tvrzení o pohlavním zneužívání nezletilé neuvěřily, a že proto další dokazování v této věci je nadbytečné.

Namítá-li stěžovatelka, že v řízení bylo porušeno právo nezletilé jany být slyšena v soudním řízení, zakotvené v čl. 12 Úmluvy o právech dítěte (jakož i v čl. 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, čl. 6

Úmluvy o styku s dětmi, § 31 odst. 3 zákona o rodině a § 100 odst. 4 o. s. ř.), je třeba především připomenout, co bylo již zaznamenáno výše, že tato námitka je relevantní jen v kontextu vymezeném námitkou, že se jí (stěžovatelce) nedostalo spravedlivého procesu.

Z prve uvedeného ustanovení se podává dítěti oprávnění, aby bylo slyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buďto přímo, nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství; jinými slovy, zaručuje dítěti právo aby mohlo v řízení projevit své stanovisko k otázkám, jež se ho bezprostředně dotýkají a umožňuje mu (byť jen do určité míry) vyrovnat nerovné postavení ve vztahu k rodičům, případně koliznímu opatrovníkovi.

V dané věci se nezletilá Janě prostoru vyslovit se k otázce styku s otcem dostalo, byť zprostředkovaně před znalci, resp. při pohovorech v rámci asistovaných styků, s opatrovníkem, před psychologkou FOD Klokánek, a se soudem komunikovala i písemně, přičemž své názory vyjadřovala bez jakýchkoli omezení; obecné soudy pak byly povolány k tomu, aby její vyjádření hodnotily, a to nikoli izolovaně, nýbrž v této věci především ve spojitosti s ostatními důkazními prameny, zejména podanými znaleckými posudky a odbornými vyjádřeními, tak, aby bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy ve smyslu čl. 8 Úmluvy mezi zájmy nezletilé na straně jedné a jejích rodičů (resp. jejího otce) na straně druhé. Ani z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, stejně jako z čl. 6 Úmluvy o styku s dětmi pak nelze dovodit, že by názor dítěte, o kterém je v soudním řízení rozhodováno, i když mu má být dle čl. 6 Úmluvy o styku s dětmi přikládána náležitá váha (stejně jako jeho prokázaným přáním a názorům), byl pro soud zavazující a že by se nemohl od něj odchýlit; v opačném případě by totiž bylo jakékoliv soudní řízení nadbytečné, neboť by postačovalo, aby všechny dotčené osoby a orgány zjistily názor dítěte, a z něj pak bez dalšího vycházely (srov. obdobně usnesení sp. zn. II. ÚS 1818/07, sp. zn. III. ÚS 2150/07).

Odvolací soud se s tímto důkazním návrhem matky podrobně vypořádal (nepominul jej), máje za to, že názor nezletilé byl zjištěn zákonným způsobem ve smyslu § 100 odst. 4 o. s. ř., což je sice na hraně akceptovatelného výkladu, jestliže jinak nic výsledku nezletilé nebránilo; leč se zřetelem k tomu, že v dalších úvahách soud kalkuloval se zjištěním o vyhraněném oporu nezletilé ku styku s otcem, lze mít za to, že "silnější" sdělení této okolnosti již nebylo možné od jejího výsledku před soudem očekávat.

Stejně jako v předchozím proto i zde (ve vztahu k této dílčí skutkové, resp. procesní námitce stěžovatelky) tedy lze - zejména při vědomí zásady zdrženlivosti k zásahům do řízení před obecnými soudy - dospět k úsudku, že z mezí ústavněprávních požadavků, jak byly výše vyloženy, obecné soudy (přece jen) relevantně nevybočily.

Rozumnou oporu pak nemá ani představa, že by v právním posouzení věci (v jejích jednotlivých částech) mohl být zahrnut prvek libovůle, resp. že výkladem rozhodného hmotného práva mohlo být porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces; právní názory, které ve prospěch výroku soudy uplatnily, za excesivní (svévolné) pokládat očividně nelze. To je třeba vztáhnout specificky k výkladu normy, jež užívá tzv. relativně neurčitěho pojmu, jímž je "zájem dítěte" (srov. § 27 odst. 2 a 4 zákona o rodině), kdy o protiústavní interpretaci jde teprve tehdy, lze-li mít za to, že podaný právní výklad představuje extrémní rozpor s principy spravedlnosti, resp. vybočuje ze všeobecně (právně) konsensuálních významů nebo je zatížen zjevným logickým rozparem, případně k učiněným závěrům postrádá srozumitelná kritéria (přitom ale nepostačí, že význam hledisek, jež soud pokládal za

výkladově určující, může být hodnocen též odlišně).

Úmluva o právech dítěte v čl. 3 odst. 1 stanoví, že "zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány." Podle čl. 18 odst. 1 Úmluvy "státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.

V souladu s tím Ústavní soud již v minulosti opakovaně vyložil, že je věcí obecných soudů, aby při rozhodování o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno do výchovy, jakož i při rozhodování o úpravě styků s druhým rodičem, zohlednily všechny okolnosti daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte), který musí být vždy prioritním hlediskem, a rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Soudy přitom musí nalézt takové řešení, které nebude omezovat ani právo rodiče zaručené čl. 32 odst. 4 Listiny, přičemž zájem dítěte vyžaduje, aby se na jeho výchově participovala nejen matka, ale i otec, jež se nezastupitelným způsobem podílí na jeho postupně se vyvíjející životní orientaci (srov. nález sp. zn. II.ÚS 554/04). Výchovné předpoklady rodiče, jemuž je dítě svěřeno do péče, pak v sobě zahrnují i to, aby tento rodič mino jiné uznával i roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte (srov. nález sp. zn. III. ÚS 1206/09).

Zájem dítěte je přitom třeba posuzovat z hledisek objektivních, nikoli z pouhého subjektivního hodnocení výhodnosti či naopak nevýhodnosti pozice toho kterého z obou rodičů (srov. usnesení sp. zn. III.ÚS 464/04); současně nelze přehlédnout, že je povinností soudu respektovat i zásadu vyjádřenou v čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle níž mají oba rodiče společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Opačný postup je v rozporu se základním právem druhého rodiče na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny a současně zásahem nejen do jeho základního práva vychovávat a pečovat o své dítě, do základního práva dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle čl. 32 odst. 4 Listiny, ale i do práva dítěte a rodiče na navázání a udržování vzájemného pravidelného styku dle čl. 4 Úmluvy o styku s dětmi (uveřejněné pod č. 91/2005 Sb. m. s.).

Z čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod bylo dovozeno konkrétně i právo rodiče na přijetí opatření za účelem jeho opětovného setkání s dítětem a též i povinnost vnitrostátních orgánů podniknout k tomu odpovídající kroky; je přitom povinností vnitrostátních orgánů přijmout k usnadnění styku rodiče s dítětem veškerá opatření, která je od nich možné v daném případě rozumně vyžadovat (srov. rozhodnutí ESLP ve věci Ignaccolo-Zenid e proti Rumunsku, Přehled rozsudků ESLP č. 2/2000, str. 65, rozhodnutí ESLP ve věci Voleský proti České republice, Přehled rozsudků ESLP č. 5/2004, str. 253).

Právem dítěte proto je i právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, pokud jsou v zájmu dítěte (čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, čl. 4 Úmluvy o styku s dětmi); podmínka zájmu dítěte (resp. nejlepšího zájmu dítěte) je pak podle ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva hlediskem stěžejním při hodnocení povinnosti státních orgánů použít všech vhodných forem donucovacích prostředků za účelem navázání (a udržení) styku mezi rodičem a dítětem (viz výše cit. Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku).

Není důvod pochybovat, že obecné soudy z těchto principů vycházejí.

Objektivní nedostatek relevantního "zájmu dítěte" - pojímaného v jejich kontextu - v dané věci nezjistily

(nezjistily skutečnosti, jež by mohly vést k omezení otcovy rodičovské zodpovědnosti) a ani z hledisek ústavněprávního přezkumu (viz shora) se nepodává, proč by bylo možné tomuto závěru oponovat; pak logicky ani není důvod zpochybnit opatření, k nimž se obecné soudy v dané věci - v podobě úpravy styku otce s dítětem - uchýlily (srov. též nález sp. zn. III. ÚS 125/98). V podrobnostech lze na podrobné a věcně ucelené odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže výstižně popsalo a zhodnotilo všechny v kolizi stojící zájmy, odkázat.

Jinak řečeno, ani podmínky zásahu Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů, založené v rovině právního posouzení věci, splněny nejsou.

Ohledně námitky směřující proti uložené povinnosti k náhradě nákladů řízení předně platí, že se Ústavní soud zde - obecně - vyjadřuje rezervovaně tak, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod (sp. zn. IV. ÚS 10/98, II. ÚS 130/98, I. ÚS 30/02, IV. ÚS 303/02, III. ÚS 255/05); povaha - jen procesní - soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti povýtce způsobuje, že zde není zjevné reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Východisko pro připouštěnou výjimku se pojí s argumentem, že konkrétním rozhodnutím obecného soudu o nákladech občanskoprávního řízení bylo dotčeno právo na spravedlivý proces, dovozované z čl. 36 odst. 1 Listiny, jehož znaky byly vyloženy shora; vzhledem ke zmíněné povaze rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, kdy nelze dovodit bezprostřední souvislost s jinými ústavně zaručenými základními právy, musí shora zmíněné "kvalifikované vady" dosáhnout značné intenzity, aby bylo dosaženo ústavněprávní roviny problému. Silněji než jinde se tudíž uplatňuje zásada, že pouhá nesprávnost není referenčním hlediskem ústavněprávního přezkumu.

Nic takového v dané věci zjištěno nebylo; nelze dovodit ani výkladový exces či nepředvídatelnost vydaných rozhodnutí v této jejich části, případně absenci logického a srozumitelného odůvodnění, což jediné by mohlo hrát roli při ústavněprávním přezkumu obecnými soudy podané interpretace rozhodného podústavního práva.

Na podkladě výše řečeného je tedy namístě shrnout, že podmínky, za kterých obecnými soudy provedené řízení a jeho výsledek překračuje hranice ústavnosti, splněny nejsou; stěžovatelce se zásah do ústavně zaručených základních práv nebo svobod doložit nezdařilo.

Ústavní soud tudíž posoudil ústavní stížnost stěžovatelky jako návrh zjevně neopodstatněný, který podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu senát mimo ústní jednání usnesením odmítl.

Jak bylo již opakovaně shora předznačeno, v té části ústavní stížnosti, v níž se stěžovatelka dovolává porušení práva nezletilé na lidskou důstojnost a ochrany před zásahy do soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 16 Úmluvy o právech dítěte, jde o návrh, k jehož podání stěžovatelka zjevně oprávněna není [což je důvod k jejímu odmítnutí podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu], neboť nositelkou těchto práv je samo dítě, a jen ono by mohlo mít odpovídající aktivní legitimaci (srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 2019/07, či nález sp. zn. III. ÚS 125/98, resp. usnesení sp. zn. II. ÚS 203/02, sp. zn. III. ÚS 2150/07).

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 26. ledna 2011

Jiří Mucha
předseda senátu